

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев 1887/2022
17.04.2025. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Бранислава Босиљковића, председника већа, Драгане Бољевић, Јасмине Симовић, Зорице Булајић и Ирене Вуковић, чланова већа, у парници тужилаца АА из ... и ББ из ..., које заступа Никола Столић адвокат из ..., против тужене Републике Србије, Министарство правде, коју заступа Државно правобранилаштво, Одељење у Новом Саду, ради накнаде нематеријалне штете због неоснованог лишења слободе, одлучујући о ревизији тужене изјављеној против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 1990/21 од 28.10.2021. године, на седници одржаној 17.04.2025. године, донео је

ПРЕСУДУ

ДОЗВОЉАВА СЕ одлучивање о посебној ревизији тужене изјављеној против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 1990/21 од 28.10.2021. године.

ДЕЛИМИЧНО СЕ усваја ревизија тужене и **ПРЕИНАЧУЈУ** пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж 1990/21 од 28.10.2021. године и пресуда Вишег суда у Сремској Митровици П 17/2020 од 17.05.2021. године, тако што се одбијају као неосновани тужбени захтеви тужилаца да им тужена накнади нематеријалну штету због неоснованог лишења слободе у износима од по 1.290.000,00 динара, са законском затезном каматом на те износе од 17.05.2021. године до исплате.

У преосталом делу ревизија тужене, изјављена против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 1990/21 од 28.10.2021. године **ОДБИЈА СЕ** као неоснована.

ОБАВЕЗУЈЕ се тужена да на име трошкова целог поступка исплати тужиоцима 247.950,00 динара са законском затезном каматом од извршности пресуде до исплате, у року од 15 дана од дана пријема отправка пресуде.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Сремској Митровици П 17/2020 од 17.05.2021. године усвојени су тужбени захтеви тужилаца и обавезана тужена да исплати по 1.300.000,00 динара АА (став први изреке) и ББ (став други изреке), обојици са законском затезном каматом од 17.05.2021. године до исплате, на име накнаде нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због неоснованог лишења слободе и 1.112.250,00 динара обојици тужилаца на име трошкова парничног поступка са законском затезном каматом од извршности пресуде до исплате (став трећи изреке).

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж 1990/21 од 28.10.2021. године донетом по жалби тужене, потврђена је означена првостепена пресуда, а решење о трошковима поступка преиначено на нижи износ од 595.800,00 динара (став први изреке). Ставом другим изреке, одбијен је захтев тужене за накнаду трошкова другостепеног поступка.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену, тужена је благовремено изјавила ревизију због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права са предлогом да се о ревизији одлучи као о изузетно дозвољеној, применом члана 404. Закона о парничном поступку (посебна ревизија).

Тужиоци су поднели одговор на ревизију.

Врховни суд је оценио да је ревизија тужене изузетно дозвољена, с обзиром на то да је о истоврсним тужбеним захтевима у сличној чињеничној и правној ситуацији донето више пресуда којима је материјално право тумачено и примењено на другачији начин, због чега је одлучио као у првом ставу изреке на основу члана 404. став 2. Закона о парничном поступку – ЗПП („Службени гласник РС“, бр.72/11, 49/13-УС, 74/13-УС, 55/14, 87/18, 18/20, 10/23).

Испитујући побијану пресуду у смислу члана 408. ЗПП, Врховни суд је оценио да је ревизија тужене делимично основана.

У спроведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању, тужиоци су лишени слободе 31.05.2010. године (АА у 07,45 часова, а ББ у 08,20 часова) због постојања основане сумње да су извршили кривично дело превара из члана 208. став 3. у вези са ставом 1. у вези са чланом 33. Кривичног законика - КЗ. Поступајући по захтеву за спровођење истраге, истражни судија Основног суда у Сремској Митровици је саслушао тужиоце, а затим изразио неслагање са предлогом Основног јавног тужилаштва (ОЈТ) у Сремској Митровици да се према тужиоцима одреди притвор због опасности од бекства и постојања околности које указују да ће уништити, сакрити, изменити или фалсификовати доказе или трагове кривичног дела или особитих околности које указују да ће ометати поступак утицањем на сведоке, вештаке, саучеснике или прикриваче (члан 142. ст.1. тачка 1. и 2. Законика о кривичном поступку – ЗКП) и затражио да о томе одлучи трочлано кривично веће истог суда, које је истог дана одбило предлог ОЈТ Сремска Митровица за одређивање притвора (решење Кв 815/10 од 31.05.2010. године). Након што је заменик ОЈТ у Сремској Митровици обавестио суд 07.08.2013. године да одустаје од кривичног гоњења, истрага против тужилаца је обустављена 02.09.2013. године решењем Ки 2350/10, које је постало правноснажно 24.09.2013. године. Захтев за накнаду штете у вези с овим неоснованим лишењем слободе тужиоци су поднели Комисији за утврђење накнаде штете Министарства правде и државне управе 07.05.2015. године (тужилац АА), односно 05.01.2016. године (тужилац ББ).

Приликом лишења слободе тужиоцима није саопштено за које кривично дело се приводе, нису им предочени докази на основу којих се против њих покреће поступак, нити им је омогућено право на браниоца. Лишени су слободе у сопственој канцеларији

у ... - тужилац АА, пред странкама, колегама и запосленима у канцеларији, односно у згради правосудних органа у ... - тужилац ББ, пред присутним запосленима, колегама, странкама и затим су били спроведени у полицијску станицу у Сремској Митровици. После неколико сати обојица су доведена у зграду правосудних органа у Сремској Митровици, испред које су чекали бројни новинари са фотоапаратима и камерама. Тек код истражног судије сазнали су да им се на терет ставља извршење кривичног дела преваре.

У време штетног догађаја тужиоци су имали по 51 годину, уживали су углед међу суграђанима и у професионалним круговима, били су породични људи и адвокати са дугогодишњом каријером, с тим што је тужилац ББ претходно радио у правосуђу готово две деценије. Супруга тужиоца АА је била запослена у Центру за ... у ..., његова млађа ћерка била је ученица средње школе, а старија студент права, док тужилац ББ, са супругом која је ... радник, има четири сина. Тадашњу реформу правосуђа оцењивали су као противзакониту и противуставну, њихови наступи су имали значајан публицитет, као и њихово хапшење и кривични поступак, који су изазвали велику медијску пажњу и негативно се рефлектовали на породице тужилаца изазивајући тензију и стрес код свих чланова њихових породица. О хапшењу тужилаца је издато саопштење Управе за извршење кривичних санкција Министарства правде од 31.05.2010. године у којем је било наведено, између осталог, да је до реализације акције дошло на директан захтев министра правосуђа Снежане Маловић, директора Управе за извршење кривичних санкција Милана Обрадовића, основног тужиоца у Сремској Митровици Небојше Поповића и вишег тужиоца у Сремској Митровици Бранке Милосављевић. Новински чланци и фотографије тужилаца објављивани су у бројним дневним новинама и интернет издањима новина, а вест о њиховом лишењу слободе објављена је и у Дневнику РТС и на ТВ „Пинк“. У моменту и током лишења слободе тужиоци су трпели страх јаког и средњег интензитета (укупно десет сати) и душевне патње јер су бринули за будућност своје породице и стрепели да ће им бити ускраћено право на рад искључивањем из професионалног удружења и да ће их сарадници напустити.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања првостепени суд је закључио да тужиоцима припада право на накнаду нематеријалне штете коју су претрпели због тога што су били неосновано лишени слободе, па је обавезао тужену, применом чл. 584. став 1. тачка 1. ЗКП и 172. Закона о облигационим односима, да ту штету надокнади тужиоцима на основу члана 200. Закона о облигационим односима, којим је прописано и право на накнаду штете због повреде части, угледа и слободе и права личности, чији је узрок неосновано лишење слободе.

Другостепени суд је потврдио првостепену пресуду прихватајући као правилне разлоге првостепеног суда у погледу основа одговорности тужене и висине досуђене накнаде, притом сматрајући да тужиоцима право на накнаду штете припада и на основу члана 560. и став 2. ЗКП од 2001. године важећег у време лишења слободе, према коме право на накнаду штете припада и лицу које је услед грешке или незаконитог рада органа неосновано лишено слободе (став 1. тачка 3), као и лицу које је по члану 227. истог законика лишено слободе (које мора бити поучено како је то предвиђено у одредби члана 5. истог законика, укључујући и о праву да неометано општи са браниоцем) без законског основа ако против њега није одређен притвор. Према становишту тог суда, пропуст у раду органа тужене (полиције) огледа се у непоштовању права задржаних лица – тужилаца, противно одредбама ЗКП, да буду обавештени о разлозима лишења слободе и задржавања, поучени о својим правима - на

ћутање, стручну помоћ адвоката и у ускраћивању права на браниоца и на жалбу, јер им није било уручено решење о задржавању.

По становишту Врховног суда, закључак нижестепених судова о постојању основа одговорности тужене за тражену накнаду штете заснован је на правилној примени материјалног права.

Право тужилаца на накнаду нематеријалне штете због неоснованог лишења слободе произлази не само из одредбе члана 560. став 2. ЗКП („Службени лист СРЈ“, бр. 70/2001, 68/2002, „Службени гласник РС“, бр. 58/2004 ... 76/2010) важећег у време када су тужиоци лишени слободе, и с њим у вези одредаба чл. 227. истог закона којима је прописано и да лице лишено слободе мора бити поучено како је то предвиђено у одредби члана 5. овог законика (између осталог, да може да буде саслушано у присуству браниоца кога само изабере) и члана 584. став 1. тачка 1. важећег ЗКП („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21-одлука УС, 62/21-одлука УС), већ и из Устава Републике Србије и Конвенције за заштиту људских права и основних слобода. Конвенција предвиђа да свако ко је био ухапшен или лишен слободе у супротности са одредбама Конвенције има утуживо право на накнаду (члан 5. став 5), а Устав гарантује и да је људско достојанство неприкосновено уз дужност сваког на поштовање и заштиту људског достојанства (члан 23. став 1), као и право на слободу (члан 27) и на рехабилитацију и накнаду штете под законским условима (члан 35), јер је циљ установљавања права на накнаду штете због неоснованог лишења слободе управо заштита право на слободу.

За правни основ накнаде овог вида нематеријалне штете кључно је да је лишење слободе било неосновано, јер је према тужиоцима, према којима иначе притвор није одређен, истрага обустављена због одустанка ОЈТ од кривичног гоњења, при чему тужиоци нису били упозорени приликом лишења слободе о разлозима за то, нити поучени на начин прописан законом о правима која им припадају. Основ одговорности тужене државе за тражену накнаду штете је посебан облик објективне одговорности која може али и не мора бити последица незаконитог или неправилног рада органа тужене, већ и самог исхода поступка за који је држава преузела ризик када је против тужилаца покренула кривични поступак. Полазећи од наведеног и имајући у виду да су тужиоци били лишени слободе више сати, начин на који је то учињено (пред запосленима у адвокатској канцеларији, односно у правосуђу, колегама, странкама, уз присуство и извештавање медија, како локалних тако и националних), да је касније против тужилаца истрага обустављена, постоји несумњива одговорност тужене за тражену накнаду штете, због чега су супротни наводи ревизије неосновани.

Међутим, нижестепени судови су погрешно применили материјално право приликом одлучивања о висини накнаде штете.

Према околностима конкретног случаја, за правилну примену материјалног права из члана 200. Закона о облигационим односима битне су све објективне и субјективне околности које утичу на природу и тежину разнородних и свеукупних душевних болова проурокованих неоснованим лишењем слободе. Душевни болови услед неоснованог лишења слободе представљају јединствени вид штете који обухвата све штетне последице нематеријалне штете везане за личност оштећеног за које произлази поуздан закључак да су проузроковане овим догађајем. С тим у вези битни су трајање лишења слободе, природа и тежина кривичног дела које је тужиоцима стављено на терет, начин на који је лишење слободе спроведено (на радном месту – у канцеларији и згради суда пред својим колегама, сарадницима и странкама, на упадљиво непријатан начин, скретањем пажње свих оних који су се нашли на лицу места), велика медијска пажња коју је изазвало њихово хапшење и начин извештавања о томе, породични и друштвени статус тужилаца, као и јачина и трајање душевних болова које су трпели због тога. Ипак, осим о значају повређеног добра, приликом

одлучивања о висини накнаде, неопходно је водити рачуна и о циљу коме накнада служи и о томе да се њоме не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом, као и о друштвеним околностима у којима се она одмерава и досуђује. У том смислу, износ новчане накнаде који суд досуђује мора да буде правично и одговарајуће одмерен, са једне стране, али и примерен друштвено-економским условима у којима се досуђује, са друге стране.

Стога, по оцени Врховног суда, тужиоцима припада новчана накнада у износу од по 10.000,00 динара, док би се накнадом у већем износу, до тражених 1.300.000,00 динара, која није одговарајућа циљу коме накнада служи, нити је примерена друштвено-економским околностима у којима се накнада досуђује, поговало тежњама које нису спојиве са природом и друштвеном сврхом накнаде.

Из наведених разлога, на основу чл. 416. став 1. и 414. став 1. ЗПП, одлучено је као у другом ставу изреке.

Врховни суд је одлучио о трошковима целог поступка на основу члана 165. став 2. и 154. став 2. ЗПП, Таксене и Тарифе о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката, узимајући у обзир само оне трошкове који су били потребни ради вођења ове парнице, све у смислу чл. 153. став 2, 154. и 163. ст. 1. и 2. ЗПП. Тужиоцима је досуђен укупан износ од 247.950,00 динара на име трошкова целог поступка, са законском затезном каматом од извршности пресуде до исплате у смислу члана 324. у вези с чланом 277. Закона о облигационим односима, с обзиром на њихов успех у спору и вредност предмета спора са којом су тужиоци у спору успели. Наиме, тужилац, који има дужност да постави одређен захтев у тужби, сагласно одредбама члана 192. ст. 1. и 3. ЗПП, не може унапред да зна износ накнаде нематеријалне штете који ће му суд одмерити, с обзиром да у поступцима у којима је предмет спора накнада нематеријалне штете суд накнаду одмерава и досуђује по слободној оцени, у смислу члана 232. ЗПП, имајући у виду све околности конкретног случаја. Стога и тужиоцу који делимично успе у таквим врстама спорова накнада трошкова припада у целости - према вредности спора, односно износу накнаде за који је тужбени захтев усвојен.

Имајући у виду да је пуномоћник тужилаца заступао две странке и крећући се у границама стављеног захтева, тужиоцима су досуђени износи од по: 13.500,00 динара за састав захтева за накнаду штете, тужбе и три образложена поднеска, 15.750,00 динара за заступање на десет одржаних рочишта, 7.875,00 динара за заступање на два неодржана рочишта и по 1.900,00 динара за таксу на тужбу и првостепену пресуду за сваког од тужилаца. Тужиоцима нису признати трошкови састава жалбе и таксе за жалбу и другостепену пресуду јер они нису успели у поступку по жалби у вези са појединим захтевима који су првобитно били ставили, нити су им признати трошкови састава одговора на правне лекове тужене јер они нису били потребни. Туженој, иако је делимично успела у поступку по правним лековима, накнада тих трошкова није досуђена јер преиначење није утицало у знатној мери на висину трошкова које су тужиоци имали поводом ове парнице за накнаду нематеријалне штете.

**Председник већа – судија
Бранислав Босиљковић, с.р.**

**За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић**